

DOR: [20.1001.1.26764164.1399.2.2.9.8](https://doi.org/10.1001.1.26764164.1399.2.2.9.8)

مجله توسعه فضاهای پیراشهری

سال دوم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۹، پیاپی ۴

شاپای چاپی ۴۱۶۴-۲۶۷۶ شاپای الکترونیکی ۴۱۷۲-۲۶۷۶

www.jpusd.ir

نقش روابط متقابل شهر و روستا در توسعه سکونتگاه‌های پیرامون کلانشهر رشت مورد: ناحیه پیراشهر خمام

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۰/۱۶

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۷/۲۲

صفحات: ۱۵۶-۱۴۳

نقی ناظمی شادباش؛ دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، واحد آستارا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.
حسین اصغری؛ استادیار گروه جغرافیا، واحد آستارا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.
علیرضا پورشیخیان؛ استادیار گروه جغرافیا، واحد آستارا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.
تیمور آمار؛ دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

چکیده

روابط میان شهر و روستا به صورت‌های گوناگون بر شکل‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی و همچنین بر ساختار و کارکرد آن‌ها اثرگذار است. با توجه به نقش این روابط در فرایند تحولات و توسعه کانون‌های شهری و روستایی، شناخت پیامدهای نامطلوب این روابط و تلاش برای کاهش اثرات منفی روابط متقابل شهر و روستا در راستای ساماندهی آن‌ها، زمینه‌ساز توسعه پایدار نواحی روستایی و شهری خواهد بود. پژوهش حاضر باهدف تحلیل روابط متقابل بین شهر و روستا و پیامدهای نامطلوب در نواحی پیراشهری کلانشهر رشت خواهد بود. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی و جامعه آماری آن را ساکنین روستاهای چهار دهستان مورد مطالعه و متخصصان تشکیل می‌دهد. به منظور بررسی و رتبه‌بندی مهم‌ترین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل شهر و روستا در نواحی پیراشهری خمام، از دیدگاه متخصصین، از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است، نتایج نشان داد، از بین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین شهر و روستا، پیامد کم‌رنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری با وزن ۰/۱۸۷، بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده است، در ادامه نیز با استفاده از مدل تصمیم‌گیری WASPAS سعی شده است تا رتبه هر یک از دهستان‌های بخش خمام را بر اساس پیامدهای مطرح شده سنجیده شود. نتایج نشان داد، به ترتیب دهستان چاپارخانه با مقدار ۳/۶۵۴، دهستان کته‌سر با وزن به‌دست آمده ۳/۵۳۲، دهستان فرشکی با وزن ۳/۴۲۱، دهستان اشکیک با وزن به دست آمده ۳/۳۲۱، بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

واژه‌های کلیدی:

روابط متقابل بین شهر و روستا، پیامدهای نامطلوب، نواحی پیراشهری کلانشهر رشت، شهرستان خمام.

ghasemi_siani@yahoo.com

نحوه ارجاع به مقاله:

اصغری، حسین. پورشیخیان، علیرضا. ناظمی شادباش، نقی. ۱۳۹۹. تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در توسعه سکونتگاه‌های پیرامون کلانشهر (مورد: ناحیه پیراشهر خمام). مجله توسعه فضاهای پیراشهری. ۲(۳): ۱۵۶-۱۴۳.

DOR: 20.1001.1.26764164.1399.2.2.9.8

بررسی تفاوت‌های ساختاری و روابط متقابل شهر و روستا یکی از مسائلی است که باید در برنامه‌ریزی فضایی و منطقه‌ای مورد توجه قرار گیرد (آسایش، ۱۳۷۴، ۲، رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۹). استراتژی و سناریوی برنامه‌ریزی فضایی و چگونگی برقراری این ارتباط باید هم‌زمان با تغییرات جمعیتی سکونتگاه‌ها مورد توجه قرار گیرد (Conrad et al, 2015, 13). ادوارد اولمن، کنش فضایی میان نقاط جمعیتی را تحت تأثیر سه اصل مکمل بودن، انتقال‌پذیری و فرصت-های مداخله‌کننده مطرح نموده است (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۳۵). ارتباط متقابل بین روستاها و شهرها و ادغام ساختاری و عملکردی آن‌ها به‌خصوص در روستاهایی که در نزدیکی شهرها قرار دارد و پتانسیل پراکنده‌رویی و ادغام به شهرها را دارد، بسیار بالا است (Kumar Jat et al, 2008, 28).

سابقه بررسی روابط شهر و روستا و تأثیرات آن در دگرگونی نواحی روستایی به دوران باستان برمی‌گردد. در آن دوران نوعی روابط متقابل و دوسویه و درعین حال تعادل بین شهر و روستا برقرار بوده است (سلطان‌زاده، ۱۳۶۷، ۲۵). در ایران رابطه و تعامل بین شهر و روستا تا اوایل دهه ۱۳۳۰ ه. ش نسبی متعادل داشته و تسلط خاص کارکردی بین این دو ساختار جمعیتی وجود نداشته است. پس‌از این دهه، ساختار روابط بین شهر و روستا هم‌زمان با پدیده جهانی شدن دچار نوعی دگرگونی می‌شود (حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۸۹، ۳۸) که بازتاب آن در عملکرد شهر و روستا، محیط‌زیست، فرایندهای حاکم و روابط پس‌اندی آن قابل مشاهده است (فرید، ۱۳۷۵، ۴۴۳). به‌مرور از دهه ۱۳۴۰ به بعد، دیگر شبکه شهری همگون که میراث ساختاری گذشته بوده است از بین رفته و به‌مرور زمان شکاف درآمدی بین شهرها و روستاها افزایش پیدا نمود. بسیاری از زمینه‌های ایجاد الگوی نامتوازن و شکاف بین سکونتگاه‌ها، ریشه در نحوه توزیع منابع دارند (شیخی و شاهپوندی، ۱۳۹۱، ۲۱). دوگانگی ایجادشده در جمعیت و همچنین فعالیت‌های موجود در نواحی شهری و روستایی بالطبع، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و کالبدی زیادی را سبب شد. به عبارتی، رابطه معقول و منطقی بین شهرها در سده‌های گذشته تبدیل به نوعی رابطه غیرمعقول و انگلی شده است. پدیدار شدن چنین رابطه‌ای هم‌زمان با رشد جمعیت، ناکافی بودن درآمد روستاها، عدم تطبیق الگوی کشت با نیازهای بازار، بالا رفتن سطح سواد و آگاهی و در پس آیند آن، رشد تصاعدی و چند برابری توقعات خانواده‌ها، کاهش وابستگی مکانی و سست شدن مفهوم روح فضایی روستا، توسعه سیستم‌های حمل‌ونقل و به‌ویژه سیستم‌های تله ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی، سبب ایجاد نوعی جریان جمعیتی از روستاها به شهرها شده است (صحنه و همکاران، ۱۳۹۶). این جریان در کشور ایران نشأت گرفته از ضعف دولت‌ها در خدمات‌رسانی است. ماهیت این نوع حرکت در ابتدا، فرایندی مثبت به نظر می‌رسید، اما در گذر زمان و در بستر مکان و با بروز بحران و دگرگونی در روابط شهر و روستا از شدت و حدت آن کاسته شده است (پاپلی و ابراهیمی، ۱۳۸۱، ۱۵۳). بر این اساس، بررسی همه‌جانبه پیامدهای نامطلوب روابط متقابل شهر و روستا و هدایت آن در بستری هدفمند و آگاهانه بی‌تردید در کاهش فقر روستایی، ایجاد پیوند فضایی میان فعالیت‌های کشاورزی و بازار-های مصرف، توسعه‌ی ظرفیت ارائه خدمات و ایجاد مشارکت میان بخش‌های دولتی و خصوصی، توانمندسازی روستائیان و جلوگیری از مهاجرت آنان بسیار ضروری می‌باشد. بدین معنی روابط درست متقابل شهر و روستا به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی، کاهش ضایعات محیطی و حفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیشتر به هزینه‌های عمومی، ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای، پویایی و تحرک بازار کار، سرمایه و مردم و ... است (امانپور و نواسری، ۱۳۹۶).

شهرستان خمام بر سر ارتباطی دو شهر بزرگ و توریستی استان گیلان یعنی رشت و بندر انزلی واقع شده است، به عبارتی مسیر بین‌المللی و ترانزیتی مرکز استان گیلان به سمت بزرگ‌ترین بندر شمال کشور یعنی بندر انزلی، از شهر خمام می‌گذرد و همین امر همواره در ارتباط متقابل شهر و روستاهای دهستان‌های (چاپارخانه، کته سر، فرشکی و اشکیک)، مؤثر می‌باشد، و از طرف دیگر روستاهای دهستان‌های مورد مطالعه همواره ارتباط قوی اقتصادی و اجتماعی و... زیادی با شهرستان خمام دارد، که این ارتباطات همواره پیامدهای نامطلوبی را برای دهستان‌های مورد مطالعه ایجاد کرده است. در این راستا، هدف پژوهش حاضر تحلیل روابط متقابل بین شهر و روستا و پیامدهای نامطلوب آن در نواحی پیراشهری کلانشهر رشت و شهرستان خمام می‌باشد. امید است که با بهره‌گیری از این دست مطالعات، سیاست‌ها در جهت کاهش نابرابری‌های عمیق میان شرایط اقتصادی و اجتماعی و... شهر و روستا جهت‌گیری شود، امری که امروزه ایران و از جمله دهستان‌های شهرستان خمام بیش از هر زمان دیگر بدان نیازمند هستند. بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال بررسی و کنکاش سؤالات ذیل می‌باشد:

- رابطه متقابل بین روستاهای دهستان‌های (چاپارخانه، کته سر، فرشکی و اشکیک) و شهرستان خمام متأثر از چه پیامدهای نامطلوبی می‌باشد؟

- کدام‌یک از دهستان‌های مورد مطالعه بیشترین میزان پیامدهای نامطلوب را به خود اختصاص داده است؟

هدف بررسی ادبیات تحقیق، کمک به محقق در آشنایی به کارهایی است که تاکنون در زمینه موضوع گزینشی آن انجام شده است (مارکزیک و دیگران، ۱۳۸۶، ۵۹) و اینکه محقق به مسائل و مشکلاتی که محققان دیگر ضمن انجام تحقیق با آن روبرو بوده‌اند پی ببرند (مجدفر، ۱۳۸۳، ۲۹۰). در زمینه مطالعه روابط شهر و روستا در ایران، مطالعاتی توسط محققین ایرانی و خارجی صورت گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به پژوهش پل وارد انگلیش (کرمان، ۱۹۶۶)، مایکل بناین (یزد ۱۹۷۵)، کوپ (ساری، ۱۹۷۶)، مارسل بازن (قم، ۱۹۷۷)، اکارت اهلرز (طبس و دزفول، ۱۹۷۷)، مصطفی مومنی (تفت ۱۹۷۸) اویگن ویرث (اصفهان ۱۹۸۳)، توانا (زابل ۱۹۸۳)، سعیدی (اسدآباد ۱۹۸۴)، اشاره داشت. در سالیان اخیر نیز مطالعاتی نیز انجام شده که تعدادی از آن در ادامه مطرح شده است:

میرزایی قلعه و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت عنوان، تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در میزان توسعه‌یافتگی روستاهای دهستان حومه، شهرستان هرسین به این نتایج دست یافتند، روابط متقابل شهر و روستا تأثیر چندانی بر توسعه نواحی روستایی نگذاشته‌اند و بیشتر در تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بوده است و محدوده جغرافیایی مطالعه شده از آثار و پیامدهای کالبدی روابط شهر و روستا بی‌بهره بوده است. علیزاده و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی روابط متقابل شهر و روستا در روستاهای دهستان عشق‌آباد با شهر نیشابور، به این نتایج دست یافتند، پیرامون دهستان عشق‌آباد از جوانب مختلف تحت سیطره و تسلط مرکز (شهر نیشابور) قرار گرفته است. کیفیت و شدت رابطه به گونه‌ای است که تسلط شهر نیشابور به دلایل مختلف از جمله: عدم وجود امکانات کافی در مرکز دهستان، نزدیکی فاصله، اختلاف فاحش سطح خدمات در دو مرکز جمعیتی مورد مطالعه و... بر دهستان عشق‌آباد سایه افکنده است. مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان، اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی در دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت، به این نتایج دست یافتند، نقش روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار مهم و تأثیرگذار بوده است، این روابط رو به رشد باعث شده تا در

مواردی حالت سلطه اقتصادی شهر بر نواحی روستایی کم‌رنگ‌تر شود و به‌نوعی تعامل و پیوندهایی، هرچند ناقص و بیشتر به نفع شهر پدید آید. همچنین یافته‌ها مؤید این است که بین روابط اقتصادی شهر و روستا و وضعیت اقتصادی و اجتماعی ناحیه مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد و بدین ترتیب می‌توان گفت که روابط اقتصادی شهر و روستا نقش مؤثری در وضعیت اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی دارد. صحنه و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان، اثرات روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی و اجتماعی روستاهای شهرستان آزادشهر، به این نتایج دست یافتند، تغییرات عمده‌ای در قیمت زمین و مسکن روستایی، کاهش مالکیت بومی اراضی، قطعه‌قطعه شدن اراضی کشاورزی، انحراف از مشاغل کشاورزی، کاهش انسجام اجتماعی، اختلاط اقوام، تغییرات اساسی در پوشش‌های سنتی، تغییرات اساسی در نما و معماری مسکن روستایی و افزایش تأثیرات محیط زیستی است. امانپور و نواسری (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی روابط متقابل شهر و روستا در روستاهای دهستان موران و شهر اهواز، به این نتایج دست یافتند، پیرامون دهستان موران تحت سیطره و تسلط شهر اهواز به دلایل تمرکز امکانات، نزدیک شهر اهواز به دهستان، نسبت به دیگر شهرهای شهرستان، اختلاف زیاد سطح خدمات در دو مرکز جمعیتی مورد مطالعه بر روستاهای دهستان موران سایه افکنده است. کورتنی و همکاران (۲۰۰۷)، در پژوهشی تحت عنوان، شهرهای کوچک به‌صورت زیرمجموعه در توسعه روستایی انگلیس، بررسی ارتباطات شهر و روستا با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی زیرمنطقه‌ای، به این نتایج دست یافتند که ارزش بالقوه شهر به‌عنوان زیرمجموعه در توسعه اقتصاد محلی است که برای پسرانه خود شرایط اقتصادی و خدمات بانکی و مالی ارائه می‌دهد. به نظر می‌رسد فعالیت‌های کشاورزی به‌عنوان پیوند اقتصادی شهر و روستا همچنان پابرجا می‌باشد و هنوز هم نقش مهمی در توسعه روستایی اطراف این شهرها دارد. همچنین بانک توسعه آسیا (۲۰۱۰)، پروژه‌ای با عنوان توسعه یکپارچه شهرستان‌های کلیدی ایالت لیائونینگ مرکزی در چین را رهبری و به اجرا گذاشته است. اهداف این پروژه ترویج و توسعه شهرنشینی پایدار و متعادل، کاهش شکاف اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی و بهبود شرایط زندگی به‌وسیله حمایت از توسعه یکپارچه پنج شهرستان کلیدی در این ایالت بوده است.

امروزه تعامل فزاینده مناطق روستایی و شهری اهمیت تمایز و تفکیک بین شهر و روستا را کاهش داده است. ساکنان روستاها با شبکه زندگی شهری خو گرفته‌اند و بین روستا و شهر دررفت و آمد هستند. در برخی کشورها، صنایع به سمت روستاها حرکت می‌کند و کشاورزی به دلیل اقتصادی و محیطی، در حال تبدیل به یک بخش مهم در نواحی شهری است. مناطق شهری و روستایی و به تبع؛ اقتصاد آن‌ها به‌طور فزاینده‌ای به هم تنیده شده است (Sheng, 2002, 3). به‌گونه‌ای که ارتباطات و جریان‌ات بین شهر و روستا منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (Davoudi, 2001, 1). امروزه تعاملات شهر و روستا را می‌توان به دودسته تعاملات فضایی مشتمل بر جریان افراد، کالا، اطلاعات و تعاملات بخشی مشتمل بر صنعت و خدمات تقسیم‌بندی نمود (Tocoli, 2003, 3). البته شایان توجه است که در حال حاضر روستاها و نظام‌های اجتماعی تابعه آن، بسیار متنوع، پیچیده و کلی‌تر از آن چیزی است که در قرون گذشته وجود داشته است (Kennedy et al, 2001, 82). فرایندهایی از جمله مدرنیسم و اهداف برنامه‌ریزی آن سبب تسریع و همچنین اختلاط این نوع ارتباط می‌گردد (Center of Economic Research, 2013, 52). در یک شبکه ناحیه‌ای همگون، توزیع ثروت، منابع اکولوژیک و اقتصادی به‌طور متناسب بین سکونتگاه‌های مختلف و همچنین بین نسل‌های متمادی صورت می‌پذیرد (Xue, 2014, 131) و در پی آن نوع ارتباط نیز به‌صورت

انگلی جلوه نمی‌کند. درزمینه‌ی شناخت و تحلیل روابط شهر و روستا با رویکرد توسعه منطقه‌ای نظریات زیادی مطرح شده است. اکثر این نظریه‌ها به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه بر پایه رشد اقتصادی استوار بوده است (ضرابی و موسوی، ۱۳۸۸، ۴). مدل‌هایی از جمله: مدل رشد هارود، مدل روستو، مدل دومار، مدل رودان روستین، مدل اسکیتوسکی، نورکوس، هیرشمن می‌باشند. اغلب این مدل‌ها بر رشد نامتعادل و ناموزون منطقه‌ای با محوریت مناطق شهری تأکید داشته و رشد حداکثری و تصاعدی مناطق مرکزی را زمینه‌ساز رشد و توسعه مناطق پیرامونی می‌داند. در بسیاری از کشورها به‌خصوص کشورهای درحال توسعه، با عنایت به تأثیرات شگرفت عوامل اقتصادی، این تغییرات غالباً به نفع کاربری شهری و به ضرر کاربری‌های روستایی می‌باشد (Meyer et al, 2014, 42).

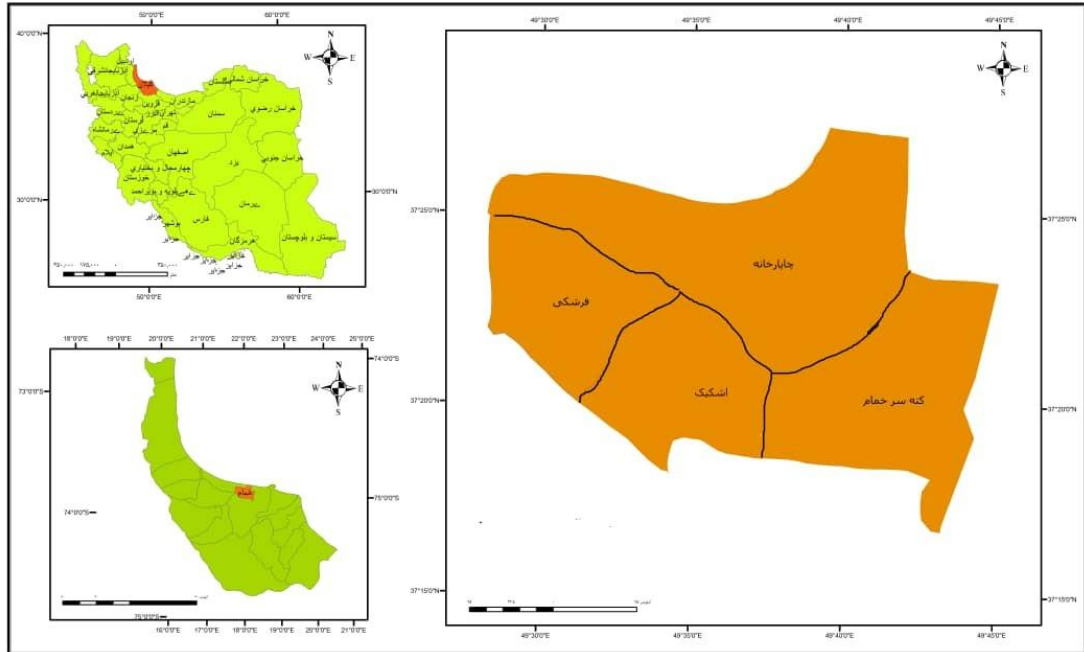
روش‌شناسی

این پژوهش از نوع توصیفی و تحلیلی می‌باشد، با توجه به هدف تحقیق، در گام نخست جهت تدوین مبانی نظری تحقیق و مطالعات صورت گرفته از مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی استفاده شد، سپس در ادامه کار جهت دستیابی به اهداف تحقیق مطالعه میدانی در پیش گرفته شد. ابزار پژوهش نیز پرسشنامه می‌باشد که پس از نمونه‌گیری از افراد روستایی و متخصصان موردنظر در بین آن‌ها توزیع و توسط آن‌ها تکمیل شد. قابل ذکر است، جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل دو بخش می‌باشد. بخش اول مربوط به ساکنین روستاهای دهستان‌های (چاپارخانه، کته سر خمام، اشکیک و فرشکی) می‌باشد و بخش دوم نیز افراد متخصص و خبرگان محلی و افراد مطلع و آگاه در زمینه پژوهش می‌باشد. جهت تعیین حجم نمونه در بخش اول با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی از فرمول کوکران استفاده گردید. لذا با توجه به جمعیت سرپرست خانوار روستاهای دهستان‌های مورد مطالعه در سرشماری سال ۱۳۹۵ و با استفاده از فرمول کوکران (۳۷۰) سرپرست خانوار به‌عنوان حجم نمونه تعیین شد. نمونه‌گیری در بخش دوم نیز بر اساس هدفمند صورت گرفت، لذا تعداد ۲۰ نفر از افراد متخصص و خبرگان محلی و افراد مطلع و آگاه به‌عنوان جامعه نمونه در این بخش انتخاب گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه نیز از نرم‌افزارهای SPSS و Expert Choise و مدل WASPAS استفاده شده است.

روایی تحقیق نیز با استفاده از تحقیقات قبلی و مصاحبه با کارشناسان روایی ابزار تحقیق، تأیید شده است. پایایی ابزار تحقیق نیز از طریق آزمون آلفا کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی ابزار تحقیق است. شاخص‌ها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی تدوین شده است، که شامل (کمرنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری، کاهش میزان تولید محصولات زراعی، متنوع شدن کاربری اراضی، افزایش قیمت زمین و مسکن، تغییرات گسترده فرهنگی در روستا، قطعه‌قطعه شدن اراضی و کاهش بهره‌وری، نابرابری توزیع ثروت، نابرابری توزیع قدرت، نابرابری توزیع درآمد، نابرابری فرصت‌ها)، می‌باشند (میرزایی قلعه و همکاران، ۱۳۹۲).

شهرستان خمام در موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۴۴ دقیقه طول جغرافیایی شرقی و ۳۷ درجه و ۱۹ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه عرض جغرافیایی شمالی در شهرستان رشت از استان گیلان واقع شده است. این شهرستان در شمال و شمال غرب با شهرستان انزلی، از شرق با بخش‌های خشکیچار و کوچصفهان و از جنوب با بخش مرکزی شهرستان رشت هم‌مرز بوده و دارای مرز ساحلی (روستای جفرود) نیز می‌باشد. شهرستان خمام دارای ۲ بخش

است که بخش مرکزی به مرکزیت شهر خمام و بخش چوکام به مرکزیت شهر چوکام بوده و هر کدام از بخش‌ها شامل دو دهستان می‌باشد. بخش مرکزی شهرستان خمام دارای دو دهستان چاпарخانه و کته سرخمام و بخش چوکام دارای دو دهستان اشکیک و فرشکی می‌باشد، که در مجموع دارای ۴۴ روستا است.

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در کشور و استان گیلان

یافته‌های تحقیق

به منظور بررسی و رتبه‌بندی مهم‌ترین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین روستاهای دهستان‌های مورد مطالعه و شهرستان خمام، از دیدگاه متخصصین، از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است. پس از تشکیل ساختار سلسله مراتبی برای تعیین وزن هر عنصر تصمیم‌گیری، مقایسه دوبه‌دو عناصر صورت گرفت. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، جهت تحلیل آن‌ها از نرم‌افزار Expert Choice که بر اساس فرایند تحلیل سلسله مراتبی عمل می‌کند، استفاده شد. بدین ترتیب برای هر پیامد در هر سطح از مجموع نظرات کارشناسان، میانگین هندسی گرفته شد و سپس میانگین‌ها وارد نرم‌افزار Expert Choice شد و یک جدول نهایی در هر سطح به دست آمد که این جدول اولویت‌بندی پیامدها مطرح شده را در همان سطح نشان می‌دهد. در فرایند تحلیل سلسله مراتبی همواره می‌توان میزان سازگاری تصمیم را محاسبه نمود. در صورتی که شاخص ناسازگاری از ۰/۱ بیشتر باشد، سطح ناسازگاری مجموعه رتبه‌ها غیر قابل قبول بوده و رتبه‌بندی‌ها بایستی مجدداً تکرار گردند. در نهایت، نرم‌افزار از روی قضاوت‌های اصلاح‌شده، وزن نهایی هر گزینه را محاسبه می‌کند. در ابتدا قبل از بررسی و رتبه‌بندی هر یک از پیامدها، لازم دانسته شد به بررسی علامت اختصاری هر یک از متغیرها پرداخته شود.

جدول ۱. علامت اختصاری هر یک از پیامدها

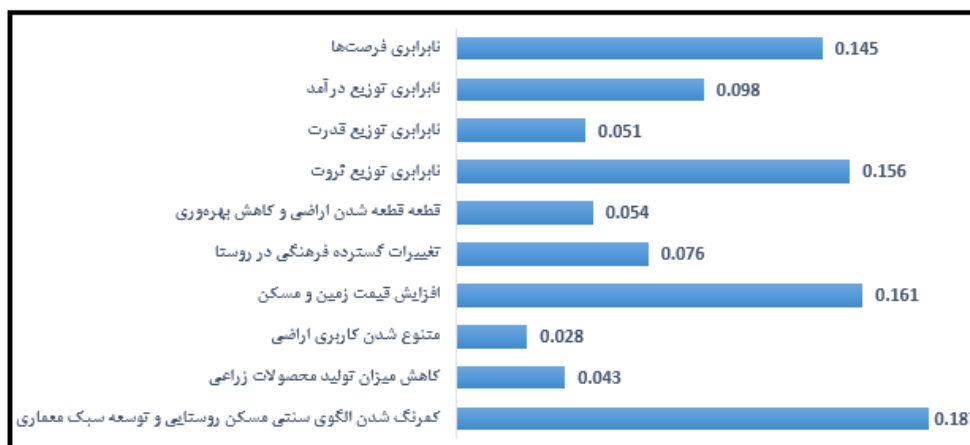
پیامد	کمرنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری	کاهش میزان تولید محصولات زراعی	متنوع شدن کاربری اراضی	افزایش قیمت زمین و مسکن	تغییرات گسترده فرهنگی در روستا	قطعه‌نظمی شدن اراضی و کاهش بهره‌وری	نابرابری توزیع ثروت	نابرابری توزیع قدرت	نابرابری توزیع درآمد	نابرابری فرصت‌ها	علامت اختصاری
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۲. وزن نهایی پیامدها

رتبه	وزن نهایی	پیامد
۱	۰/۱۸۷	کمرنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری
۹	۰/۰۴۳	کاهش میزان تولید محصولات زراعی
۱۰	۰/۰۲۸	متنوع شدن کاربری اراضی
۲	۰/۱۶۱	افزایش قیمت زمین و مسکن
۶	۰/۰۷۶	تغییرات گسترده فرهنگی در روستا
۷	۰/۰۵۴	قطعه‌نظمی شدن اراضی و کاهش بهره‌وری
۳	۰/۱۵۶	نابرابری توزیع ثروت
۸	۰/۰۵۱	نابرابری توزیع قدرت
۵	۰/۰۹۸	نابرابری توزیع درآمد
۴	۰/۱۴۵	نابرابری فرصت‌ها

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

شکل ۲. نمودار وزن نهایی پیامدها، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

مطابق جدول (۲)، و نمودار (۱)، از بین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین شهر و روستا، به ترتیب پیامدهای کمرنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری با مقدار وزن به دست آمده ۰/۱۸۷، افزایش قیمت زمین و مسکن با وزن به دست آمده ۰/۱۶۱، نابرابری توزیع ثروت با وزن ۰/۱۵۶، نابرابری فرصت‌ها با وزن ۰/۱۴۵، نابرابری توزیع درآمد با وزن ۰/۰۹۸، تغییرات گسترده فرهنگی در روستا با وزن ۰/۰۷۶، نابرابری توزیع قدرت با وزن

۰/۰۵۱، کاهش میزان تولید محصولات زراعی با وزن ۰/۰۴۸، متنوع شدن کاربری اراضی با وزن ۰/۰۲۸، بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. بر اساس نتایج به‌دست آمده، پدیده کم‌رنج شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری، در عین اینکه جاذبه‌های سنتی مسکن روستایی را از بین برده است، اما از سوی دیگر در استحکام مسکن روستایی تأثیرات مثبتی داشته است. در رابطه با افزایش قیمت زمین و مسکن باید گفت که این پیامد به علت افزایش مهاجرت و ورود مهاجران جدید به روستاهای دهستان‌های مورد مطالعه بوده است که سبب شده مردم بومی در تهیه مسکن دچار مشکل شوند. توزیع ثروت نیز در نواحی پیراشهری کلانشهر رشت به شکل نابرابری صورت گرفته است. مردم بومی منطقه کمترین نفع را از سرمایه‌گذاری‌های جدید برده و بیشتر افراد مرفه یا بعضاً شهری در اموری همچون مسکن و ایجاد مغازه و فروشگاه در روستاها نقش داشته‌اند و این امر موجب شده تا قشر جدیدی در روستاها ایجاد شود که از نظر مالی با بقیه گروه‌های روستا تفاوت دارد. نابرابری فرصت‌ها نیز شامل تحصیل، آموزش، و... بیشتر در اختیار افرادی است که ارتباط بهتری با محیط شهری دارند و دررفت و آمد بیشتری با شهر هستند، حال آنکه افرادی که ارتباط کمتری با محیط شهری دارند از این مزایا کمتر بهره می‌برند. این مسئله به‌نوعی سبب ایجاد نابرابری در بهره‌گیری از فرصت‌های به‌دست آمده از ارتباط بین شهر و روستا شده است. در رابطه با نابرابری توزیع درآمد نیز باید گفت، ایجاد مشاغل جدید همچون مسافرکشی بین روستا و شهر و تفاوت در قیمت زمین‌ها و رونق برخی مشاغل خدماتی نظیر خرده‌فروشی و خانه‌های اجاره‌ای سبب شده تا درآمد افراد متنوع شده و قشرهای مختلف از موقعیت‌های متفاوت اقتصادی بهره ببرند. این مسئله خود سبب گردیده تا بخش‌هایی از جامعه خود را از دیگر بخش‌ها جدا بدانند و انسجام اجتماعی نیز از بین رفته است. تغییرات گسترده فرهنگی نیز در دهستان‌های مورد مطالعه، ناشی از تنوع فرهنگی و قومیتی ناشی از ورود مهاجران جدید به منطقه بوده است و معضلات اجتماعی را نیز به دنبال داشته است. همچنین به دنبال مهاجرت نیروی کار و فروش زمین‌ها، قطعه‌قطعه شدن اراضی و کاهش بهره‌وری به وجود آمده است. همچنین قابل ذکر است، ارتباطات موجود در شهر و روستا به‌ویژه برای افراد و اعضای شورای روستا و کسانی که بستگان آن‌ها در شهر ستمی دارند، منجر به ایجاد قشر قدرتمندی در روستا شده است. در انتخابات شوراهای روستایی این موضوع کاملاً خود را نشان داده و افراد از کسانی حمایت می‌کنند که منافع برایشان در صورت انتخاب شدن به همراه داشته باشد. در عین حال گروه‌های جدید ثروتمند روستا از موقعیت خودشان در روستا بهره برده و جایگاه بهتری به دست آورده‌اند. در رابطه با پیامد کاهش میزان تولید محصولات زراعی باید مطرح نمود، این پیامد به واسطه تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و در نتیجه کاهش کاربری اراضی در روستاهای این شهرستان به وجود آمده است، و در نهایت پیامد متنوع شدن کاربری اراضی به دلیل ایجاد زمین‌های مسکونی و ایجاد مراکز جدید فرهنگی و اجتماعی و نهادها و سازمان‌های مختلف به وجود آمده است.

در ادامه نیز به منظور تفاوت پیامدهای نامطلوب در دهستان‌های خمام، از تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه در جدول (۳)، نشان می‌دهد، با توجه به اینکه سطح معناداری از (۰/۰۵) کمتر است، با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت که در میان دهستان‌های مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد. این بدان معناست که پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین روستاهای دهستان‌های خمام و شهر خمام با یکدیگر یکسان نیست. بیشترین اختلاف میانگین از دیدگاه ساکنین دهستان‌های مورد مطالعه، پیامد افزایش قیمت زمین و مسکن با مقدار آزمون F (۱۲/۴۵)، می‌باشد.

جدول ۳. آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به منظور بررسی پیامدهای نامطلوب روابط متقابل شهرستان خمام با دهستان‌های

مورد مطالعه

گروه	آزمون واریانس	درجه آزادی	اختلاف مربعات	آزمون F	(Sig)
کمرنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری	بین گروهی	۱	۲/۳۴	۱۲/۳۲	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۷۰	۰/۱۵		
	جمع	۱			
کاهش میزان تولید محصولات زراعی	بین گروهی	۳۷۰	۲/۲۲	۱۲/۲۱	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۱	۰/۱۳		
	جمع	۳۷۰			
متنوع شدن کاربری اراضی	بین گروهی	۱	۲/۱۲	۱۲/۳۳	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۷۰	۰/۱۵		
	جمع	۱			
افزایش قیمت زمین و مسکن	بین گروهی	۳۷۰	۲/۱۴	۱۲/۴۵	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۱	۰/۱۲		
	جمع	۳۷۰			
تغییرات گسترده فرهنگی در روستا	بین گروهی	۱	۲/۱۵	۱۲/۲۱	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۷۰	۰/۱۳		
	جمع	۱			
قطعه‌قطعه شدن اراضی و کاهش بهره‌وری	بین گروهی	۳۷۰	۲/۱۲	۱۲/۴۴	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۱	۰/۱۴		
	جمع	۳۷۰			
نابرابری توزیع ثروت	بین گروهی	۱	۲/۱۱	۱۲/۳۲	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۷۰	۰/۱۵		
	جمع	۱			
نابرابری توزیع قدرت	بین گروهی	۳۷۰	۲/۱۱	۱۲/۲۱	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۱	۰/۱۷		
	جمع	۳۷۰			
نابرابری توزیع درآمد	بین گروهی	۱	۲/۱۴	۱۲/۳۳	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۷۰	۰/۱۵		
	جمع	۱			
نابرابری فرصت‌ها	بین گروهی	۳۷۰	۲/۱۱	۱۲/۱۶	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۱	۰/۱۴		
	جمع	۳۷۰			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

تحلیل فضایی دهستان‌های بخش خمام بر اساس پیامدهای نامطلوب از دیدگاه متخصصین

در این قسمت از پژوهش با استفاده از مدل تصمیم‌گیری WASPAS سعی شده است تا رتبه هر یک از دهستان‌های بخش خمام را بر اساس پیامدهای مطرح شده سنجیده شود. در اینجا جهت پرهیز از طولانی شدن مطالب از توضیح فرمول و نحوه محاسبه خودداری شده است و تنها به چند جدول آن اکتفا شده است. همچنین قابل ذکر است، هر یک از گویه‌ها بر اساس علامت اختصاری بیان شده‌اند (X).

جدول ۴. ماتریس مکانی پیامدهای نامطلوب روابط متقابل شهرستان خمام و دهستان‌های مورد مطالعه

پیامد										دهستان
X10	X9	X8	X7	X6	X5	X4	X3	X2	X1	
۳/۵۴	۳/۶۵	۳/۵۶	۳/۴۵	۳/۵۱	۳/۵۳	۳/۶۳	۳/۵۱	۳/۵۵	۳/۶۵	دهستان چاپارخانه
۳/۲۱	۳/۱۰	۳/۱۹	۳/۲۳	۳/۲۱	۳/۱۶	۳/۲۱	۳/۱۵	۳/۱۲	۳/۱۱	دهستان کته سر
۲/۱۴	۲/۱۲	۲/۱۲	۲/۱۳	۲/۱۶	۲/۱۵	۲/۱۵	۲/۲۱	۲/۱۳	۲/۱۰	دهستان اشکیک
۲/۱۵	۲/۱۱	۲/۱۹	۲/۲۱	۲/۱۷	۲/۱۱	۲/۲۱	۲/۲۳	۲/۲۲	۲/۲۱	دهستان فرشکی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۵. نرمالیزه کردن داده‌ها

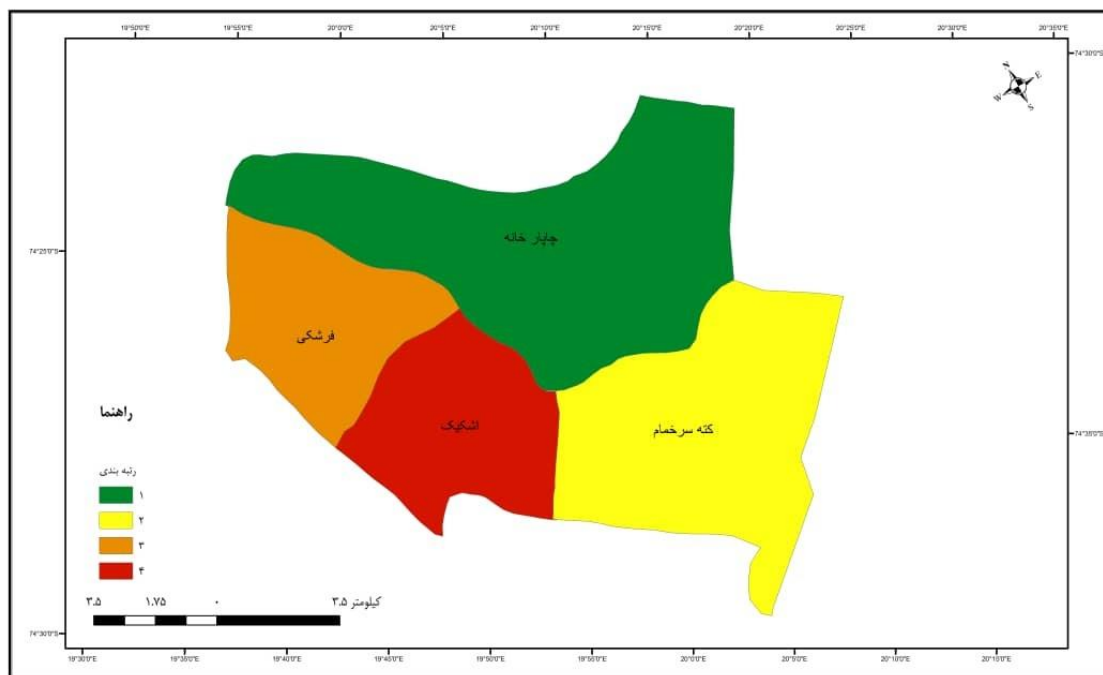
پیامد										دهستان
X10	X9	X8	X7	X6	X5	X4	X3	X2	X1	
۰/۸۱	۰/۷۵	۰/۸۱	۰/۷۲	۰/۷۹	۰/۸۴	۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۸۵	۰/۷۶	دهستان چاپارخانه
۰/۷۸	۰/۶۹	۰/۷۴	۰/۷۷	۰/۷۶	۰/۷۵	۰/۷۰	۰/۷۸	۰/۷۲	۰/۷۱	دهستان کته سر
۰/۵۱	۰/۵۰	۰/۵۷	۰/۵۳	۰/۵۱	۰/۵۵	۰/۵۱	۰/۵۲	۰/۵۵	۰/۵۲	دهستان اشکیک
۰/۵۲	۰/۵۷	۰/۵۱	۰/۵۳	۰/۵۹	۰/۵۶	۰/۵۵	۰/۵۱	۰/۵۶	۰/۵۸	دهستان فرشکی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۶. رتبه‌بندی دهستان‌های خمام بر اساس پیامدهای نامطلوب روابط متقابل شان با شهرستان خمام

رتبه‌بندی دهستان‌ها	Qi	λ	گزینه
۱	۳/۶۵۴	۰/۹۸۹	دهستان چاپارخانه
۲	۳/۵۳۲	۰/۹۸۹	دهستان کته سر
۴	۳/۳۲۱	۰/۹۸۹	دهستان اشکیک
۳	۳/۴۱۲		دهستان فرشکی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

شکل ۳. نقشه تحلیل فضایی دهستان‌های خمام بر اساس پیامدهای نامطلوب روابط متقابل‌شان با شهرستان خمام

بر اساس نتایج به دست آمده در جدول (۶)، و نمودار (۲)، به ترتیب دهستان چاپارخانه با مقدار ۳/۶۵۴، دهستان کته سر با وزن به دست آمده ۳/۵۳۲، دهستان فرشکی با وزن ۳/۴۲۱، دهستان اشکیک با وزن به دست آمده ۳/۳۲۱، بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. مطابق نتایج به دست آمده، میزان روابط متقابل شهر و روستا در دهستان چاپارخانه در بروز تغییرات عمیق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیش از سایر دهستان‌ها بوده است. مهم‌ترین تغییرات مشاهده شده در این دهستان، شامل: قیمت مسکن، تنوع شغلی و گرایش به ساخت مسکن شهری و جذب مهاجران می‌باشد. گسترش رابطه ساکنین دهستان مورد مطالعه با شهرستان خمام سبب افزایش قابل توجهی در قیمت مسکن در روستاهای این دهستان شده است. همچنین ارتباط مزبور سبب افزایش تنوع شغلی شده و درآمدهای مردم به‌غیر از کشاورزی در منابع درآمدی دیگری همچون کارهای کارگری و ... بدان اضافه شده است. همچنین قابل ذکر است، در بدو ورود به روستاهای این دهستان با مسکنی روبرو می‌شویم که دیگر بافت روستایی و سنتی قبل را ندارند و به صورت امروزی با استفاده از مصالح شهری تهیه شده‌اند. بسیاری از مسکن روستایی از نمای سنگ و مرمر که جنبه تزئینی دارند، استفاده شده است. همچنین فرایند مهاجرت نیز نسبت به دیگر دهستان‌ها در این دهستان بیشتر می‌باشد، که به دنبال مهاجرت گسترده به این دهستان، بافت فرهنگی روستاهای این دهستان نیز تغییر کرده است و سبب بروز اختلافات فرهنگی گسترده‌ای در منطقه شده است.

نتیجه‌گیری

امروزه شهرها و روستاها را نمی‌توان جداگانه از یکدیگر مورد بررسی قرار داد، چراکه هرگونه اقدامی برای آن‌ها باید در رابطه با یکدیگر صورت گیرد. همواره ثابت شده است که بررسی و برنامه‌ریزی به‌منظور تأثیرگذاری شهر بر روستا و روستا بر شهر، لازم است که بر روی مواردی تأکید داشت که ضمن برقراری رابطه بین شهر و روستا، موجب توسعه

هر یک از آنها شود. آنچه در این رابطه قابل ذکر است، اهمیت پیامدهای نامطلوب این روابط در روستاها است، چراکه در این شرایط شهرها از طریق انتقال مازاد کشاورزی، جابه‌جایی ناپایدار نیروی انسانی و ... با روستاهای حوزه نفوذ خود ارتباط برقرار می‌کنند که ممکن است مفید و مثبت باشد یا برعکس به سیر قهقرایی حوزه‌های روستایی منجر گردد. در این صورت اثرات آن در قالب افزایش یا کاهش قیمت زمین و مسکن و ... قابل مشاهده است. در این راستا، نتایج پژوهش حاضر نشان داد، از بین پیامدهای نامطلوب روابط متقابل بین شهر و روستا، به ترتیب پیامدهای کم‌رنگ شدن الگوی سنتی مسکن روستایی و توسعه سبک معماری شهری با مقدار وزن به‌دست آمده ۰/۱۸۷، افزایش قیمت زمین و مسکن با وزن به‌دست آمده ۰/۱۶۱، نابرابری توزیع ثروت با وزن ۰/۱۵۶، نابرابری فرصت‌ها با وزن ۰/۱۴۵، نابرابری توزیع درآمد با وزن ۰/۰۹۸، تغییرات گسترده فرهنگی در روستا با وزن ۰/۰۷۶، نابرابری توزیع قدرت با وزن ۰/۰۵۱، کاهش میزان تولید محصولات زراعی با وزن ۰/۰۴۸، متنوع شدن کاربری اراضی با وزن ۰/۰۲۸، بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه نیز به منظور تفاوت پیامدهای نامطلوب در دهستان‌های خمام، از تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد، با توجه به اینکه سطح معناداری از (۰/۰۵) کمتر است، با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت که در میان دهستان‌های خمام به لحاظ پیامدهای نامطلوب تفاوت معناداری وجود دارد. این بدان معناست که پیامدهای نامطلوب در دهستان‌های خمام با یکدیگر یکسان نیست. بیشترین اختلاف میانگین از دیدگاه ساکنین دهستان‌های مورد مطالعه، پیامد افزایش قیمت زمین و مسکن با مقدار آزمون $F(12/45)$ می‌باشد. در نهایت با استفاده از مدل تصمیم‌گیری WASPAS سعی شده است تا رتبه هر یک از دهستان‌های خمام را بر اساس پیامدهای مطرح شده سنجیده شود. نتایج نشان داد، به ترتیب دهستان چپارخانه با مقدار ۳/۶۵۴، دهستان کته سر با وزن به‌دست آمده ۳/۵۳۲، دهستان فرشکی با وزن ۳/۴۲۱، دهستان اشکیک با وزن به‌دست آمده ۳/۳۲۱، بالاترین و پایین‌ترین رتبه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. از مجموع نتایج می‌توان گفت، وابسته بودن و تغییر در چشم‌اندازهای روستایی امری اجتناب‌ناپذیر است و در روند این گونه تغییرات، شکل، الگو و حتی ماهیت فضای روستایی دگرگون شده است و کوشش برای حفظ فضاهای روستایی به همان صورت و با همان تحولات اقتصادی و اجتماعی و کالبدی منطقی به نظر نمی‌رسد. در این میان نکته حائز اهمیت آن است که تغییر و مصرف فضا به‌درستی و به‌صورت عقلایی صورت پذیرد. این امر نیازمند نظامی است که بتواند به نحو منطقی تعیین نماید که چه تغییراتی و با چه دامنه‌ای در محیط روستا سودمند و کارآمد است و چه نوع تغییراتی نامناسب و ناکارآمد خواهد بود.

منابع

- امانپور، سعید. نواسری، بدرالدین. ۱۳۹۶. بررسی روابط متقابل شهر و روستا مطالعه موردی: روستاهای دهستان موران و شهر اهواز. رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، شماره ۱۲. صص ۴۹-۶۱.
- آسایش، حسین. ۱۳۷۴. اقتصاد روستایی، انتشارات پیام نور، تهران.
- پاپلی یزدی، محمدحسین. ابراهیمی، محمد امیر. ۱۳۸۱. نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت، تهران.
- رفیعیان، مجتبی. مولودی، جمشید. مشکینی، ابوالفضل. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. ایراندوست، کیومرث ۱۳۹۲. رابطه تحول کارکرد مرز با ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهرهای مرزی بانه و سقز. فصلنامه علمی و پژوهشی مطالعات شهری، شماره نهم. صص ۴۵-۵۸.
- سلطانزاده، حسین. ۱۳۶۷. مقدمه‌ای بر تاریخ شهرنشینی در ایران. انتشارات امیرکبیر.

- شیخی، حجت. شاهبندی، احمد ۱۳۹۱. **تحلیلی بر توسعه منطقه‌ای و سطح‌بندی نظام شهری در منطقه زاگرس**. مجله علمی تخصصی برنامه‌ریزی فضایی، سال دوم. شماره دوم پیاپی ۶. صص ۲۱-۴۰.
- صحنه، بهمن. سادین، حسین. نشاط، عبدالحمید. تلخایی، حمیدرضا. ۱۳۹۶. **اثرات روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی و اجتماعی روستاهای شهرستان آزادشهر**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم. شماره ۳. پاییز. پیاپی ۲۱. صص ۱۲۱-۱۳۸.
- ضرابی، اصغر. میرنجف موسوی. ۱۳۸۸. **بررسی کارکرد شهرهای کوچک در نظام شهری و توسعه منطقه‌ای، مطالعه موردی: استان یزد**، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، اصفهان. شماره ۲. صص ۱-۱۸.
- علیزاده، کتابون. هجرتی، محمدحسن. احمدآبادی، محمد. ۱۳۹۲. **بررسی روابط متقابل شهر و روستا (نمونه موردی: روستاهای دهستان عشق‌آباد با شهر نیشابور)**، چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال هشتم. شماره ۲۴. صص ۱۳۳-۱۴۵.
- فرید، یدالله. ۱۳۷۷. **جغرافیا و شهرشناسی**. چاپ اول. انتشارات دانشگاه تبریز، تبریز.
- مارکزیک، جوزفی و دیگران. ۱۳۸۶. **اصول طرح تحقیق و روش‌شناسی**. ترجمه مریم خسروی. انتشارات پژوهشگاه اطلاعات و وزارت علوم.
- مطیعی لنگرودی، سید حسین. خسروی مهر، حمیده. طورانی، علی. ۱۳۹۳. **اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی مورد: دهستان چهل‌چای در شهرستان مینودشت**. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم. شماره ۴. پیاپی ۱۰. صص ۱۹-۴۲.
- مجدفر، فاطمه. ۱۳۸۳. **جامعه‌شناسی عمومی**، جلد اول. انتشارات شعاع.
- میرزایی قلعه، فرزاد. کلاتری، بهرنگ. مولائی قلیچی، محمد. عزمی، آئیژ. ۱۳۹۲. **تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در میزان توسعه‌یافتگی روستاهای دهستان حومه، شهرستان هرسین**. مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۳.
- Courtney. P, Mayfield. L, Tranter. R, Jones. & P, Errington. A. 2007. **Small towns as 'sub-poles' in English rural development: Investigating rural-urban linkages using sub-regional social accounting matrices**, www.elsevier.com/locate/geoforum.
- Center for Economic Research. 2013. **Urbanization in Central Asia: Challenges, issues, and prospects**. Tashkent: Center for Economic Research, 64 p., Available online. <http://www.unescap.org/resources/urbanization-central-asia-challenges-issuesand-prospects> Accessed 20.08.14.
- Davoudi. S., 2002. **ESPRID. Short summary, Key Phrase: rural-urban Relationship**, University of Newcastle upon type.
- Kennedy, J. J., Thomas, J. W., & Glueck, P. 2001. **Evolving forestry and rural development beliefs at midpoint and close of the 20th century**. Forest Policy and Economics, 3, 81 - 95.
- Kumar Jat. M, Garg. P.K, Khare. D. 2008. **Monitoring and modelling of urban sprawl using remote sensing and GIS techniques**. International Journal of Applied Earth Observation and Geofomation 10. 26-43.
- Meyer. S.R, Johnson. M.L, Lilieholm. R.J, Cronan. C.S. 2014. **Development of a stakeholder-driven spatial modeling framework for strategic landscape planning using Bayesian networks across two urban-rural gradients in Maine, USA**. Ecological Modelling 291. 42-57.
- Sheng. Yap kioe. 2002. **Poverty alleviation throth rural-urban linkages; policy implications**, Econionomic and Social commission for Asia and Pacific (ESCAP).
- Tacoli. C. 2003. **the link a between urban and rural development**. Environment and Urbanization, Vol 15.No 2. Pp 3 - 12.
- World Bank. 2010. **Rural Development Strategy (World Bank approach): The Institute on Religion and Economics**, Tehran Ministry of Agriculture, Agricultural Economics

Research Institute planning, management and regulation process research findings, publications, shining, printing first.

- Xue. J. 2014. **Is eco-village/urban village the future of a DE growth society? An urban planner's perspective.** Ecological Economics 105. 130–138.